

osobností alespoň kpt. F. Fajtla, kpt. J. Maňáka a por. O. Smika, kterým se dostalo zvláštního ocenění v podobě jmenování do velitelských funkcí v britských perutích. Kromě účasti československých letců v britských jednotkách se ve Velké Británii zformovalo 5 rze českých perutí (3 stíhací, 1 bombardovací a 1 noční stíhací).

Po druhé světové válce byl na sklonku roku 1945 letecký průmysl znárodněn, po únoru 1948 proběhl velký počet reorganizací. Hrdinové zahraniční armády jsou označováni za zrádce dělnické třídy a agenti imperialismu. Začíná období teroru a persequce, které v různých formách vydrželo až do 17. listopadu 1989. Mezi postižené patří i velká část letců působících v britské RAF. Ti, kteří se nezachránili včasným odchodem do emigrace, jsou vyhazováni z armády, zaměstnání i bytů. Desítky letců jsou vazebně stíhány, vězněny v táborech nápravných prací – TNP, nebo končí ve věznicích pro nejtěžší zločince. Nová výrobní linie je usměrněna dle potřeb Sovětského svazu. Přesto i v této době vznikají kvalitní letecké prototypy, které však bohužel nikdy nebyly vyráběny sériově.

V dnešní době se naše letectví nachází v krizi. Vznikají sice zajímavé projekty – např. v Aeru Vodochody, avšak armádě se nedostává finančních prostředků k tomu, aby obnovila a zmodernizovala svůj letecký park. Právě z těchto důvodů lze ohodnotit snahu Národního muzea připomenout slavné momenty našeho letectví, a to právě v souvislosti s výročním vznikem Československa.

Kolektiv autorů výstavy o československém letectví – Zbyněk M. Duda, Otto Poláček, Ludvík Klímek, Jiří Míčka a Jaroslav Tvrdý – se zaměřil jak na technické úspěchy československých letec-

kých konstruktérů, tak i na úspěchy letců samých. Značná a dokumentačně unikátní část byla věnována letcům v československém protinacistickém odboji – objevily se zde dokumenty, fotografie a osobní předměty z pozůstalosti takových osobností, jako byl armádní generál letectva a Air-Vice Marschal RAF RNDr. Karel Janoušek, K. C. B., škpt. let. Josef Duda, velitel čsl. letectva sborový generál Ing. Alois Vicherek, genmjr. let. Jan R. Irving či genmjr. let. Miroslav J. Mansfeld, velitel letky B 68. britské noční stíhací squadrony. Vedle fotografické a obrazové dokumentace a modelů letadel byly vystaveny uniformy, odznaky, výstroj, vyznamenání, palubní deníky ap., byl zde k vidění i originální letecký motor firmy Walter. Jako oživení pak působily obrazy F/Lt. Karla Janšty, střelce a střeleckého důstojníka 311. squadrony, inspirované právě zážitky z RAF. Nebylo však zapomenuto ani na civilní letectví či sportovní úspěchy československých letců a leteckých akrobatů.

Výstava byla obsáhlá a poměrně různorodá. Snažila se zmapovat rozsáhlé téma a lze říci, že se jí to s úspěchem povedlo. Jejím hlavním přínosem pak bylo přispění k rehabilitaci československých válečných letců, ale i samotného letectví jako takového.

Hedvika Novotná

Výstava „Vrba a Velikonoce“ v Okresním muzeu v Lounech

(23. března – 2. května 1999)

Poutavě uspořádaná výstava Vrba a Velikonoce, na které se autorsky podílely pracovnice Okresního muzea v Lounech, přírodovědec Ing. Milena Poláková

a archeoložka PhDr. Jiřina Štauberová, vznikla spojením sbírkového fondu jmenované okresní instituce s četnými zápůjčkami fotografií, dokumentů, prospektů i vlastních košíkářských výrobků z Městského muzea v Čelákovcích, které má samostatnou expozici čelákovického košíkářství, hrajícího v poslední třetině 19. a prvním dvaceti letí 20. století významnou roli v obživě obyvatel malého polabského městečka. Odtud putovalo čelákovické zboží nejen do Čech, ale i do mnohých evropských zemí.

Tradiční výroba byla prezentována fotografiemi, dokumenty archivního charakteru pracovními nástroji (žabka, dračka, štípátko, hoblík, prkno, špička, zbiják, přístrčka, ohýbák, kleště a vyřezávač).

Koše a košíky se pletly na široké dřevěné desce tzv. *prkně*, ke kterému bylo dýnko hotoveného koše upevněno *špičkou* s rukojetí. Vždy po upletení několika řad se mezery mezi řadami stahovaly údery *zbijáku* – masivního plátu železa asi 3 mm silného, který se směrem k trnovitému, většinou kuličkou nebo okem zakončenému držadlu, zužoval. K upevnování uch sloužil plochý klínovitý nástroj z tvrdého dřeva, zakončený zaoblenou špičkou, tzv. *přístrčka*. Na ohýbání silných prutů, používaných při hotovení uch velkých bramborových a chmelařských košů a nábytku, který nebyl na výstavě zastoupen, se používalo *ohýbáků* – masivních železných nástrojů, připomínajících montážní klíče, *kleští*. Při konečné úpravě košíkářských výrobků se používal na ořezávání přečnívajících konců krátký dlátovitý nástroj se šikmo seřiznutým ostřím, tzv. *vyřezávač*.

Kromě tradičního košíkářského zboží jsme se na výstavě setkali i s moderními košíkářskými výrobky prezentovanými výrobky paní Ing. Aleny Samohýlové,

kteřá při slavnostní vernisáži předváděla přítomným devadesáti návštěvníkům postup pletení. Rovněž pomlázky, na Lounsku nazývané *pamihod*, krátké i přes dva metry dlouhé, byly nejen vystaveny, ale bylo možno je i zakoupit, stejně jako klece a další díla paní Ing. Samohýlové v pokladně muzea, kde bylo možno získat i separátní výtisk článku J. Špačka *Košikářství v Čelákovcích*, otištěného v Metodickém a propagačním materiálu Okresního muzea Praha-východ *Studie a zprávy 1983/1984*, i lounským muzeem vydané návody formátu A 6 s názvy: *Pleteme pamihod a Vrbová pištalka*.

Tradiční košíkářské výrobky reprezentativního charakteru z loupáného proutí byly na výstavě prezentovány *dvouvíkovým košem na piknik*, se kterým se praparodiče a prarodiče nás dříve narozených vypravovali na nedělní výlety za města, *dětský kočárek* s pletenou korbou a dokonalým pérováním, *cestovní koše*, připomínající naše kufry, *koše na pečivo* do pekařství i obchodů se smíšeným zbožím i potravinami, *koše na prádlo*, *koše na květiny kornoutovitého tvaru*, *koše-sudníčky* i větší *sudníčky s vrchlíkovými* či *třmenovými uchy*, ozdobně pletené *talířovité a mísovité košíky* i jednodušší opálky na ovoce, zeleninu, vejce a pod, *opletené lahve a demižóny*, *košíčky na šití a vyšívání*.

Výrobky denní potřeby, užívané v hospodářství jako např. *kukaně*, *koše na brambory*, *chmel* i *sklizeň ovoce*, *rozměrné opálky*, na kterých byla vystavována *drůbež na prodej*, bývaly většinou z neloupaného proutí.

Z drobnějších výrobků zhotovených z loupáného proutí, většinou paní Ing. A. Samohýlovou, zmíním miniaturní košíčky na jednu až dvě velikonoční kraslice, *drobná prostírací proutěná kolečka* pod skleničky a šálky, a *větší* pod hrnce,

kastroly a pánvice s teplým jídlem, talířovité opálky, kulovité košíky s víkem, opletené lahvice i nádoby, košík s „copem“, ale i dekorativní plastiky s názvy: Panenka, Koledník, Lesní muž, Paní a Pán s kloboukem.

Ludvík Skružný,

Městské muzeum v Čelákovicích

„Podoby svatých na keramice“ Výstava ze sbírek Vlastivědného muzea v Olomouci

(2. července 1998 – 2. srpna 1998)

Na výstavě, kterou připravili pracovníci Vlastivědného muzea v Olomouci ze sbírkových předmětů národopisného fondu tohoto muzea, bylo prezentováno celkem 130 kusů keramiky se zobrazením svatých. Vystavena byla široká škála artefaktů užitého umění, artefaktů využívaných v kostelech i v domácnostech, a to z časového období od poloviny 18. do poloviny 20. století. Prezentovány byly např. kroupky, sošky, džbánky, závěsné plakety a další. Většina vystavených předmětů pocházela z dílen vyškovských džbánkařů. Pozornost však poutaly i výrobky z olomouckých a šternberských džbánkařských dílen.

Lidová kultura v sobě zahrnuje celou řadu uměleckých projevů, mezi které bezesporu patří lidové výtvarné umění. Úzké spojení předmětů lidového výtvarného umění se životem vymezovalo lidovému uměleckému artefaktu určité místo i způsob užití v běžné denní praxi. Jistá část těchto artefaktů byla určena ke kultovním, obřadním účelům – nemalému množství z nich způsob využití předurčoval obsah ztvárnění nebo výzdoba. Do této skupiny lze zahrnout právě předměty s náboženskou tematikou. Z jejich mnohoobsahovosti výstava

věnovala pozornost lidové keramice. Mnohé z vystavených předmětů plnily kultovní funkce, měly svůj obřadový, zvykový a znakový význam, přičemž zcela samozřejmě byly dokladem tvořivé umělecké síly a vkusu lidí v minulosti.

S podobami svatých se lidoví tvůrci setkávali v kostelech a na jiných, nábožensky propagovaných místech, v různých klášterních dílnách apod. Z velkého počtu svatých si lidé samozřejmě vybírali takové, kteří měli pro jejich život prvořadý význam, vybírali si svaté požívající proslulosti ochránců, přímluvců, především si však vybírali takové, kteří plnili úlohu osobních patronů.

V hierarchii křesťanských ochránců patřilo dominantní postavení Panně Marii a Ježíšovi. Panna Maria byla zobrazována v mnoha podobách, od panenské Marie, přes různé typy Madon, bolestných matek, Piet aj. Stejně tak zpodobování Krista nacházelo řadu různých podob, nejvíce však bylo zobrazováno Ukřižování Krista. Kromě Panny Marie a Ježíše nacházíme na keramice jako součást výzdobného motivu i řadu jiných světců, ponejvíce sv. Veroniku na kroupkách, sv. Jana Nepomuckého, sv. Cyrila a Metoděje, sv. Josefa a další.

Dobou rozkvětu zobrazování svatých na keramice byl konec 18., ale zejména první polovina 19. století. Konec 19. století již znamenal konec lidového zobrazování svatých na keramice i jiných předmětech lidové tvorby. V této době již byl oslaben i lidový kult uctívání osobních patronů i lidový kult uctívání osobních patronů a téměř vymizela potřeba užívání předmětů s podobami svatých obecně.

Miloslava Hošková

Vlastivědné muzeum v Olomouci